

Nič lepšega bi si ne mogel misliti, kakor, če bi bila ta slavna zbornica v tej zadevi ene misli in če bi glavne točke te postave sklenili z veliko večino.

Pa še nekaj bom povedal, gospoda! Zares tisti stanovni, ki kaj imajo, tudi postave dajó. Od nas, ki imamo premoženje in tudi gospodstvo v rokah, se nadja ljudstvo prave porabe te moči v pospeh njegovega blagra, kateremu je dan na dan nevarnost večja; — ne pa, da bi mi delali le za svoje stranske zadeve, katere — kakor moramo sprevideti — postajajo ljudem čedalje manj važne. Nam se utegne še veliko ropota pripetiti, kakor Francoski in Rusiji.

Ozrimo se nazaj v zgodovino. Niso bili časi grozovitosti, za katerimi je kar prišlo hudo prekucijstvo, kajti tlaka oslabi tiste, ki jo trpé. Če pa v državi in družini važne naredbe svojega prvotnega cilja ne dosežajo, če se kotlu preveč podkuri, bo počil.

Poslanec Sahor ni prav povedal o francoski prekuciji. Zakaj je nastala? Zato, ker so potrebne prenaledbe odlašali tako dolgo, da jih je neubogljivo ljudstvo prisililo in prenaglilo se. Ko bi bil govornik svetoval, da naj storimo kaj novega, bi uže še bilo; ali rekel je, da naj ostane vse pri starem, in to je slabo.

Naj povem nekaj o Francoskem. Tam je bila država in družba pred letom 1789. postavljena na fevdalno podnožje po teoriji; v praksi je bil pa to zelo razvit monarhičen absolutizem. Na papirji zapisani so bili viši plemenitaški rodovi za vodje pravosodja, uprave, policije in sin je celó za očetom postal kraljev namestnik po provincah. V resnici pa je bil to cel kup zadolženih in pozlačenih kraljevih služočev, ki so sesali državni in kraljevi mošnjček. Če so pa hoteli kedaj iti domu na svoja namestništva, treba jim je bilo dovoljenja ministerstva. Tako je bilo in to je napravilo prekuc.

Potem omenja govornik, da dandanes pač velja svoboda za vsakega, res pa je, da državo in njene prebivalce vlada bogatinstvo. Politično so ljudje res prosti, smejo sklepati resolucije in v verskih zadevah se smejo izreči brezvercem in skleniti nezaupnico celó nebesom.

Poglejmo — pravi govornik dalje — nasledke takih postav svobodnega semena, se pač tisti milijoni svojevoljcev, ki ste jih vi spravili na dan, ne morejo veseliti svoje nove veličastnosti. Če so kmetje, prežene jih odušstvo iz lasti po dolgih sitnostih; če so rokodelci, jim odtegne konkurenca jemače, zaslugo in nazadnje celó orodje; ako so pa le delavci, ki so padli na dno z drugimi vred, jim ni nič zgubiti, nič dobiti. Tudi v naših naredbah je nekako nasprotstvo, lahko se kaj razruši, ako ne pridemo na pomoč še o pravem času.

Zdaj končujem, gospóda! Prav dobro se mi zdi, da se je po prizadevanji odseka in vlade nekaj storilo za rokodelce — njih je 45 odstotkov prebivalstva — pa sem tudi popolnem svest si, da se mora tudi za delavce, ki so pomočniki fabriškemu obrtu, brez odlašanja kaj zgoditi.

Ponosen sem na to, da je konservativni stranki in vladi dano, za rokodelce kaj storiti, ali iz rok ne smemo spustiti tudi druge zasluge, namreč fabriškim delavcem seči pod rame.

Našim nasprotnikom bo morda kdo pač neopravičeno očital ali zameril, da, če bodo glasovali za naš predlog, storé to iz bojzljivosti pred svojimi sedanjimi in še bolj prihodnjimi volilci „petakarji“. Podvizajmo se biti delavcem pravični, da se nam konservativcem ne bo za hrbtom govorilo, da se brigamo samo za take ljudi, ki imajo volilno pravico. Ako liberalci rokodelcem privolijo le to, k čemur so prisiljeni in kar bo

tudi brez njih dovoljeno, se mi skažemo koristne delavcem, še predno jih bomo potrebovali pri volitvah.

Temu govoru je bila živahna pohvala.

Politične stvari.

Laška pa naša država.

Iz male Sardinjske nastala je s pomočjo Francoske poglavitno na stroške naše države iz manjih z našo državo sorodnih držav in pa iz države papeževe sedanja Laška. Macini, Cavour, Garibaldi in Napoleon III. bili so ustanovitelji njeni v dejanji, Viktor Emanuel pa po imenu. Akoravno je bilo po tej vtanovitvi zelo vse združeno v eno državo, kar govori laško, vendar se je še čul tu in tam krik, po katerem se je čul ali krik obrnjen proti Francoski, da naj vrne Napoleonu odstopljeno Nizo, še večkrat pa proti Avstrijski, da naj izpusti Laški še ne povrnjeni Trst in laško Tirolsko.

Ko ste si v preteklem letu Francoska in Laška navskriž prišli zaradi severo-afrikanjskih kolonij, čul se je laško-„irredentovski“ krik zoper Francosko. Pri nas pa je dala 500letnica, katero obhajal je Trst preteklo leto, „irredenti“ povod se glasiti zopet. — Pri tej priliki glasila se je, kakor znano, najprej naša tržaška „irredentovska“ stranka v mestnem zastopu, v družih tržaških družbah, v poitalijančeni Istri, z besedo in po časnikih — vse z namenom, zabraniti ali vsaj kaziti po moči to domoljubno svečanost.

Šlo je „irredenti“ zato, oporekati Tržačanom, kateri so v svečanosti klicali cesarju: „zvesti smo ti in zvesti ti hočemo ostati zmiraj“.

Znano je, da je to laško-„irredentovsko“ mišljenje izraževalo precejšnje število tržaških bogatinov, kateri so se dosledno odtegovali vsemu vdeleženju te svečanosti. Drug tak čin bil je v tem, da je bila v zadnjem trenutku pred blagoslovljenjem vkradena in raztrgana zastava novo-osnovanega „delavskega društva“. Bomba od dne 2. avgusta, vržena na čelo veteranom, ki so šli z bakljado častit cesarjevega brata, pokrovitelja tržaške razstave, nadvojvodo Karola Ludovika, pa je bil veleizdajski čin najsilovitejše in najgnjusnejše vrste, o katerem so „Novice“ obsodbo svojo uže v obširno izrekle. Dalje se ne sme prezirati korak „irredentovcev“ tržaškega mestnega zastopa, kateri so izostali od one seje, v katero se je obsojevala dogodba z bombo od 2. avgusta, kateri so oni tako tihoma odobraval; enako se ne sme prezirati odhod 70 tržaških bogatašev iz Trsta v Kormin oni dan, ko je bil slovesen vhod cesarjev v Trst.

Konečno omenjamo še samo poglavitni čin „irredente“, bombo Tržačana, vojaškega beguna Oberdank-a in njegovih tovarišev, namenjeno z njo umoriti cesarja in kar bi bilo okrog njega.

To so bili na kratko čini laške „irredente“ obrnjeni zoper obstanek naše države, zoper življenje cesarjevo.

In kaj je storila naša država v svojo obrambo do zdaj?

Oberdank, na smrt obsojen zaradi poskušene umora, katerega je sam obstal, prejel je svojo zaslužen kaznen; pomiloščenja, katero so nekako žugaje zahtevali laški „irredentovci“, skriti za dijake, cesar iz dobrih razlogov ni privolil.

Nadalje je zahtevala naša vlada, naj ji Laška izroči v sodbo sodeležnike Oberdankove, ker je med državama dogovorjena pogodba, da si nasproti izročujeta hudodelnike gotovih vrst, med temi zaradi umora zatožene.

In kaj nam odgovarja na to Laška?

Gledé sozatožencev Oberdank-ovih odgovorila je, kakor naznanjajo časniki, našim oblastnijam, da jih ne more izročiti, ker so zatoženi tudi zarad veleizdajstva, tedaj političnega hudodelstva. S tako praznim izgovorom tedaj prikriva Laška prelom mednarodne pogodbe in prikriva ali svojo zvezo z „irredento“, ali pa strah pred njo.

Pa tega še ni dosti. Laška vlada tudi trpi, ako ne podpira celó, proslavljanja obsojenega Oberdanka, ker se po vsem, kar čujemo, soditi samo na videz vstavlja onim vedno rastočim prav v slavo „irredente“ snovanim neredom. V Vidmu oglasil se je bajè zadnje dni „irredentovec“ pri sodnji, ki hoče neki s pismi dokazati, da sta laški ministerski predsednik in minister vnanjih zadev imela zadnja 4 leta prav ozko zvezo z „irredentovci“.

Zoper našega zastopnika v Rimu vržen je uže bil kamen in zadnje dni je nek rogovilež z revolverjem streljal proti njegovemu stanovanju.

To so dogodbe, katerih naša vlada ne bo prezirala. V tem so tudi iskati razlogi, zakaj ni bilo cesarju mogoče misliti na to, da bi obiskal v Rimu laškega kralja.

Ako bode Laška nam nasproti ostala taka, kakoršno spoznavamo iz zadnjih dogodb, morala bo tudi naša vlada opustiti svojo zgodovinsko zaupljivost v poštenost sosedov in se zmiraj ravnati po tem.

Pred vsem pa nam je treba brez ozira na to, kaj Lahi ali še posebej „irredentovci“ počenjajo, da se prime naša vlada brez odloga in odločno še nujnejšega dela, da s krepko roko pretrga poitalijančevanje Trsta in Primorskega z Istro in Dalmacijo vred sploh.

To je nujna dolžnost vlade; opominjali smo je te dolžnosti uže večkrat, pa ne bomo nehali tega zahtevati, dokler se ne spolni.

Naši dopisi.

Iz Gorice 7. jan. (Izv. dop.) Na prehodu v novo mi je najprej poravnati še nekoliko dolga iz starega leta. Vreme imamo uže par dni suho-mrzlo in jasno; o praznikih pa je bilo vlažno in za Gorico nenavadno megleno. Včasih je bil celi dan jasen; potem pa se je vlegla megla, kakoršno poznate le predobro okoli Ljubljane. Dunajski gostje pa so menili, da se ob takih slučajih po ulicah glavnega cesarskega mesta sprehajajo. Skratka, tudi pri nas prekoračuje vreme meje svojih zakonitih navad. — 24. decembra p. l. je imelo „bralno in podporno društvo“ v Gorici svoj redni občni zbor, kateri se je povsem pohvalno izrazil o marljivem in rednem delovanju dosedanjega odbora. Društvo šteje sedaj okoli 250 udov, katerim se sosebnost tudi iz okolice tovariši pridružujejo, in je upati, da se po poti primerno nastavljenega poverjeništvu društvo uredi kot organizem, ki bo raztezal svoje veje čez vse Goriško. Društvo si je prvo leto svojega življenja prihranilo okoli 450 gold. gotovine, ker mu po pravilih ni bilo treba prvih 6 mesecev za bolne ude ničesar plačevati in tudi po tem obroku ni bilo boleznih med društveniki. Vse kaže, da previdno gospodarstvo bo matico društveno od leta do leta množilo po mesečninah, pa tudi podpora od strani rodoljubov, ki brezizjemno imenitnost tega društva pripoznavajo. Tudi se ni bati pokvare, razdora ali mlačnosti, dokler bodo društvo vodili narodni poštenjaki in zanesljivi možje, kakoršni so na pr. zopet izvoljeni predsednik gosp. Povšè ali dr. Anton Gregorčič in drugi delavni odborniki. Potem pa je g moten dobček, ki daje poročstvo za utrjenje in pomnoženje dru-

štva, največa zaslomba in tolažba onim, katerih se je drugače o vstrajnem gibanju drugih narodnih društev žalibože le preopravičen pesimizem poprijel. Podporno društvo si nabira uže doneske za zastavo, katero si morda še letos omisli; najzanesljivejša zastava pa so notranja pravila s soglasnim delovanjem. — Rodoljubi so v Gorici bolj, nego v kakem drugem mestu socialno popolnem razkropljeni; v družine drug k drugemu ne zahajajo veliko, gostilnic pa tudi ni takih, kjer bi se jim zdelo vredno shajališče. Nekateri vsled tega namepravajo po izgledu ljubljanskih in drugotnih „jour fix-ov“ umetno družiti, kar se samo ob sebi noče podajati. Skušnja pokaže, ali se namera obnese; jaz samo opominjam, naj se takoj začetkom varujejo vsake prenapetosti, bodi-si v tirjatvah duševnega delovanja, bodi-si formalnih zahtev o obnašanju, ki bi na pr. hotelo posnemati društva nemških velikošolskih buršev ali pa ceremonijel druge vrste, ki Slovcu ni priljubljen ali v navadi. — 27. decembra m. l. povabil je bil dr. Josip Tonkli nekaj rodoljubov k sebi, da bi se posvetovali o najbližjih potrebah; sad tega posvetovanja je sklep, sklicati 11. januarija v prostore goriške čitalnice društvenike „Sloge“, ki se bodo pogovarjali in sklepali: 1. o osnovi slovenskih otročjih vrtov; 2. o ustanovi ljudske posojilnice za Goriško; 3. o peticiji do naučnega ministerstva, da napravi pri tukajšnjem izobraževališči za učiteljice poseben tečaj za poduk o vodstvu otročjih vrtov; 4. o peticiji do naučnega ministerstva za vpe-ljavo slovenskega učnega jezika na c. kr. deški šoli in na c. k. gimnaziji in realki v Gorici, in o enaki peticiji do državnega zbora. Ob enem bo ta dan tudi volitev novega odbora polit. društva „Sloga“. — Prihodnjič kaj več o tem shodu.

Gorica je dobila z novim letom nov časnik „Corriere di Gorizia“, ki bo po dvakrat na teden izhajal. Kdor razmere pozna, vé uže naprej, da je list vreden brat tržaških listov, ki gledajo čez avstr. meje. V kakem duhu bo mirno vredovan, je posneti tudi iz tega, da imenuje v 2. števil. Slovence goriškega mesta samo „goste“, došle iz slovenskih gor, in da se huduje na pr. nad tem, da se nedolžen koncert naznanja tudi v slovenskem jeziku! Z novim časnikom je dobila „Soča“ obilo dela, katerega ji ne bo treba predelavati, pač pa z močnim orodjem neobzirno trebiti. — L. 1882. je bilo v Gorici rojenih 555 ljudi; umrlo jih je pa 659; poročenih pa je bilo 133 parov. — Mons. Zorn, novi škof poreški, bo posvečen 14. januarja v Gorici, in ga posveti naš knezo-nadškof v navzočnosti tržaškega škofa Glavine in škofa krškega (Veglia) Teretiča.

Iz Gorij 1. prosinca. — Včeraj bil je za našo faro vesel in imeniten dan, ker odprlo se je „bralno društvo v Gorjah“ z geslom za taka društva najbolj primernim: „Vse za vero, dom in cesarja“. Tako se je pokazalo, da so se tudi Gorenjci pod sivim Triglavom začeli zavdati za narodno stvar, posebno ker so taka društva po Gorenjskem sploh še malo vpeljana.

Društvu začasni predsednik, župan Žumer, je odprl društvo s primernim nagovorom, v katerem je razlagal, kaj so društva in kaj nam koristijo, naštel mnogovrstna društva in njih delovanje v prid človeštvu, potem razložil pravila, koristi in dolžnosti udov in društvenike opominjal, z združenimi močmi delovati v poduk in napredek domačega kraja in naroda z zlatimi besedami našega pesnika Gregorčiča:

„Ne samo, kar vелеva mu stan,
Kar more, to mož je storiti dolžan“.

Potem se je vršila volitev odbora, v katerega so izvoljeni gg. Jakob Žumer, župan, za predsednika, Janez Šlakar, kaplan, za podpredsednika in blagajnika, Janko